

NÚRIA G. CALDÉS

LA VIDA MANA

La vida mana

© del text: Núria G. Caldés, 2017

© del pròleg: Àlex Broch, 2017

© de les il·lustracions: Núria G. Caldés, 2017

© d'aquesta edició: Edicions Saldonar, 2017

Primera edició: novembre del 2017

Publicat per Edicions Saldonar

Alfambra, 16, 5è 2a

08034 Barcelona

edicions@saldonar.com

www.saldonar.com

Edició i producció: Francesc Gil-Lluch

Disseny de la col·lecció: Enric Muñoz

Maquetació de la coberta i de l'interior: Octavi Gil Pujol

Impressió: BookPrint

Distribució: UDL

IBIC: FA

ISBN: 978-84-946753-2-4

Dipòsit legal: B-18033-2017

Imprès a Catalunya · *Printed in Catalonia*

Edicions Saldonar és membre de l'associació d'editorials independents

Llegir en Català, juntament amb Alrevés/Crims.cat, L'Avenç,

BiraBiro Editorial, El Gall Editor, Edicions del Periscopi,

Raig Verd Editorial, Sembra Llibres i Tigre de Paper.

Tots els drets reservats. No es pot reproduir cap part d'aquest llibre,
per qualsevol mitjà, sense el permís d'Edicions Saldonar.

Taula

Buscar, trobar o no trobar-se,
per Àlex Broch, 9

Hi ha guerra, 15

La vida mana, 35

Qui és, ara?, 83

Hi ha coses que ajuden, 161

El bosc parla, 193

Buscar, trobar o no trobar-se

ÀLEX BROCH

La unitat d'un llibre de narracions sempre és difícil. Més aviat hi domina la fragmentació. La mateixa tipologia del gènere ho facilita. La novel·la és el llarg recorregut. El conte, l'assalt immediat. Una idea, una intuïció, un suggeriment, una proposta prenen forma tot sabent que té un temps d'exposició narrativa que el condiciona i el determina. Si el traspassa, entrem en el camp de la *nouvelle* i, si aquesta s'excedeix, estem ja situats en l'espai temporal de la novel·la. El temps narratiu condiciona el resultat? Sí i no. És veritat que la gran complexitat, el gran alè, la profunda cosmovisió demanen temps narratiu i la novel·la sembla que és qui millor l'acull. Però el temps dels «valors», d'una presentació de l'axiologia que condiciona i determina la condició humana, presuposa o aconsella un determinat espai narratiu? No, certament. Un sol poema pot ser una declaració d'amor, una afirmació de solidaritat, la nostàlgia d'un temps feliç o el dolor de la mort. La famosa i breu divisa de Maria Mercè Marçal és la manifestació d'un triple ideari

de lluita i revolta per ser dona, de classe treballadora i nació oprimida.

La vida mana és el primer llibre de narracions de Núria G. Caldés. Fa anys que em va deixar uns originals, que vaig llegir. El tremp narrador hi era, la llengua i la condició narrativa també. I li vaig comunicar la meua impressió de lectura. Els passadissos en una editorial, lloc de molts secrets literaris, permeten moltes converses, i així anava sabent que, sense pressa, el projecte seguia i avançava. Un projecte que alternava amb la seva creació plàstica, de la qual també he tingut coneixement. Fins que, fa ben poc, em va dir que el llibre existia i que el publicava a la tardor. Com havia evolucionat aquell procés del qual jo havia tingut uns primers indicis? Perquè un conte és un conte, i l'autonomia que té diu i no diu, gira sobre ell, s'obre i es tanca en una sola unitat. Però quan forma part d'un llibre, quan s'entrellaça amb d'altres, els contes poden tenir una unitat aïllada o el seu sentit i significació es poden retroalimentar en una unitat major que acaba donant un sentit propi a tot el conjunt. I és en aquest punt on es plantegen les consideracions que hem plantejat a l'inici d'aquest text. I també l'interès del crític per saber com s'ha configurat aquest món narratiu, què el mou i què l'explica.

Una primera observació és que el llibre el componen cinc narracions de les quals «Hi ha guerra», «La vida mana» i «Hi ha coses que ajuden» s'ajusten als paràme-

tres d'extensió d'un conte mentre que «Qui és, ara?» i «El bosc parla», superant les vuitanta pàgines, estan en una frontera que ens situa a prop o ja clarament dins de la *nouvelle*. Amb això només vull dir que el llibre manté *tempus* i intensitats diferents. Una segona observació és que tots els contes, els cinc, estan escrits en primera persona narrativa o bé hi domina, la qual cosa, recurs possible, si volem, també és un recurs significant: el de la proximitat. La primera persona ens apropa la veu i el personatge, li dona autenticitat i veracitat. Que sigui el recurs tècnic i d'estil de tots cinc contes pot voler dir alguna cosa, i en intentar trobar una resposta entren en la possible significació de tot el llibre, que, a més i de manera orientativa, té el títol d'un dels contes del volum, *La vida mana*, que tant pot ser axioma com predicció.

Certament, més enllà de moltes voluntats, la vida mana, sempre. Té les seves lleis, a vegades generoses, a vegades impositives. Sovint s'ha dit que la bona literatura sorgeix de les situacions tràgiques, les que aboquen els personatges als límits de les seves possibilitats, a les lluites, titàniques, èpiques o maldestres, que expliquen i il·luminen això que també s'ha dit «la lluita per la vida». Núria G. Caldés capgira la proposta o, almenys, la modula de manera diferent. Si en aquest exercici de buscar la possible unitat subjacent al volum hem de donar una raó interpretativa diríem que és que els contes són clares apostes per la vida. De les no tan petites tragèdies de la quotidianitat es fa una afirmació de vida segurament perquè es vol i es necessita creure en la vida. Així, com

volem assenyalar en el títol d'aquest text, els personatges es necessiten, i perquè es necessiten comparteixen espai i temps, es parlen, es busquen sabent que poden trobar-se o no. Però la majoria de vegades es troben, es reconeixen, recuperen —com en el darrer conte— la relació, el lligam, es reforcen per seguir vivint, per seguir afrontant una quotidianitat imperfecta que s'esfilagarsa per tants i tants motius i raons i per la petita tragèdia del viure quotidià. En aquesta necessària relació els diàlegs prenen una importància força notable i fonamental.

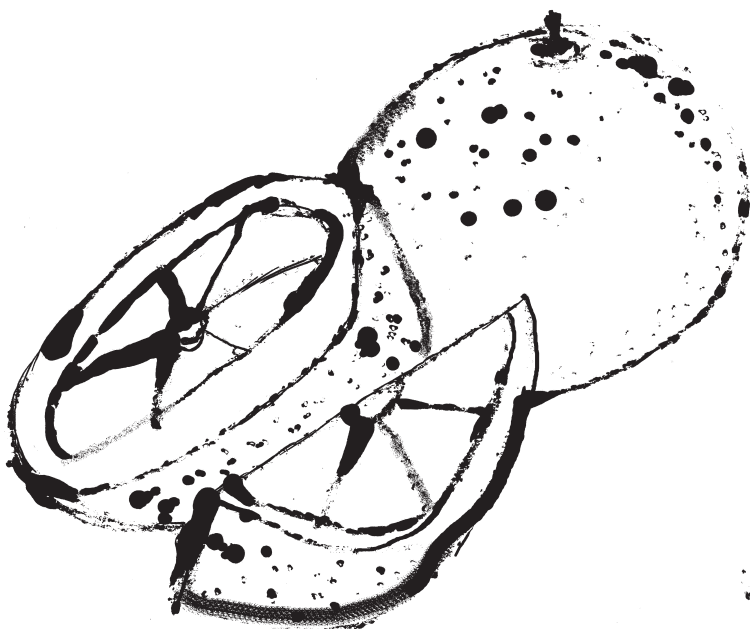
Els personatges de Núria G. Caldés no són els herois de la història. Són els herois de cada dia, els personatges de barri, amb oficis i treballs humils —curiosament ens trobem en dos contes diferents dues forneres i dos forns que desprenen les olors de fleca que també jo he percebut en la meva Gràcia d'infantesa—. Personatges, la majoria femenins i amb noms ben familiars, que viuen a les seves cases i que es poden comunicar per l'escala, pels patis interiors, o ja més evolucionats, en ascensor que, precisament, a «La vida mana», es converteix en un lloc quasi assembleari on els personatges entren i surten, pugen i baixen o esperen el moment d'entrar en relació els uns amb els altres. Personatges que han d'assumir una prejubilació no acceptada i que els obliga a fer un balanç de vida; o que han estat despatxats/des de la feina i han de reorganitzar el seu futur (és aquí on les fleques semblen tenir un sentit salvador); que viuen en cadires de rodes sense quasi mobilitat en cap sentit i que, a través de l'oferiment d'una rulot inesperada,

poden reorganitzar la vida i el futur, o que compren un passatge d'avió i se'n van, dues amigues, a Austràlia, a veure les filles d'una d'elles amb un sentit quasi de lligam imprescindible amb el temps passat. Són els trasbalsos que cal reorientar per retrobar-se amb la vida. Per això hem dit que la unitat del volum està no en l'explicació de la tragèdia sinó en la superació de la tragèdia que informa i determina la vida dels personatges. Només en un conte la mort és del tot present. És en el primer conte, «Hi ha guerra», que presenta la tragèdia, aquesta sí, de la guerra i dels exiliats forçats i forçosos. Però fins i tot en aquest punt no domina la mort sinó la salvació, la crida a la vida amb un «Vine» que és acoïlliment i esperança, i que tanca la tràgica situació dels tres protagonistes.

Com queda dit, *La vida mana* és una afirmació de vida. Un vot a favor. Ho expliciten les situacions narratives i les relacions i els comportaments dels personatges. Però en el tercer conte, «Qui és, ara?», com un eix central i definidor sobre el qual gira tot el volum, les paraules d'un dels personatges ho deixa del tot clar: «La vida empeny la vida» (p. 116). I encara més: «La vida m'estirava endavant [...] vaig entendre que la vida m'oferia el futur» (p. 111). I els diversos camins per fer-ho possible es fonamenten en valors marcats per diverses manifestacions de positivitat: la solidaritat a «Hi ha guerra», la necessitat d'interrelació i coneixement de les persones a

«La vida mana», el treball, la vitalitat i recerca de la resposta al misteri (els papers que apareixen), l'obertura i el retrobament familiar a «Qui és, ara?», apostar i creure encara en la descoberta i la novetat quan ja sembla que vitalment no és possible a «Hi ha coses que ajuden», o un reconeixement personal i exploració interior per retrobar els valors que ens permetin una reconciliació amb la vida a «El bosc parla» construeixen un possible perfil de comportaments, creences i valors del tot necessaris perquè el personatge que tots som trepitgi la vida. Un vot a favor quan sembla que quasi tots els vots estan en contra.

Hi ha guerra

I

Ara que ja no sentia la lletania de les seves paraules buscava jo les meves i només trobava les seves que es repetien en el meu cap, escandint-se lentament i constant, amb les síl·labes caient en l'aire com les gotes d'una aixeta en una pica. Tac, tac, tac. Ell, el meu amic, parlava confegint una llista de paraules més llarga o més curta segons com se sentia, potser, i repetint-la molt sovint en veu més alta o més baixa també segons les circumstàncies. De vegades em deia, quan ens quedàvem quietes en un racó, entre espais enrunats, esperant la seqüència d'explosions; de vegades em deia, agafant-me el cap amb les mans i mirant-me als ulls; de vegades em deia, tocant-me amb el palpís lleu el front meu espantat i trist; de vegades em deia «Amor...», i després mirava enllà i parlava tenint-me a mi repenjada a les seves espatlles, tenint-me a mi premuda a ell, a mi amb les espatlles sacsejades per l'ensurt, a mi sentint les explosions de vegades més lluny i de vegades més a prop, llavors parlava; després de dir-me «Amor...» mirava enllà i com

absent, però molt sense deixar-me, llavors començava, els seus llavis precisos es movien pronunciant correctament i clara els mots que el venien a trobar entrelligats en una relació com estranya i deslligada, repenjat a la paret en un racó i amb mi barrejada en els seus braços. Jo, que m'imaginava que podia passar qualsevol cosa llevat que l'explosió, qualsevol explosió de fet, se'ns acostés prou, l'escoltava, el sentia com anava dient paraules que repetia fins que n'arribaven d'altres. Però ara que no el sento ja no sé si les paraules que us podria dir són, eren, eren les seves o bé ja són les meves, així és com s'oblida.

Després de l'explosió que se'ns ha acostat més del que em podia imaginar, després d'haver sentit aquella mena de tro impossible damunt nostre, he trigat a veure-hi, després d'allò he trigat a sentir que estava sola, he trigat a sentir que bona part del mur li havia anat a parar al damunt, l'he vist esclafat, i a mi incomprendiblement no, jo m'he sentit empesa enrere. Incomprendiblement jo hi soc, a partir d'ara sense tu.

«Hi ha guerra». «Hi ha guerra», dic, «això és tot el que hi ha: guerra», i quan parlo penso paral·lelament si qualsevol cosa ho és menys quan és només, quan només es troba, en la forma, en la paraula que la designa, dita o escrita. Potser sí. Ara en dubto, perquè ara sé que hi ha una fredor estranya que les fa malbé, les paraules, i les fa com esclatar, i llavors no diuen res. Per això, si fos per mi, marxaria sense girar el cap, ja mai més no diria un mot i ho deixaria tot enrere, tot enrere, vinga, que

tot s'esvaïs i deixés de ser-hi, tot, el que no recordo, els morts sobretot, i vagaria sense res a dins com morta jo igualment per carrers silenciosos il·luminats amb aquell groc nocturn tan lleig fins que alguna cosa em xuclés prou, o m'anés esborrant a poc a poc, amb cura, com quan es passa una goma tova pel damunt de les línies d'un dibuix que no ens ha satisfet prou i que tot i així estimàvem.

Jo dic «Amor...». «Si fos per mi...», dic, però a mi encara em cal, per una incomprendible força o intenció que em surt de dins i que necessàriament he de reconèixer, mantenir-me en una mena d'alerta i empènyer-me jo mateixa de portal en portal o pel mig del carrer arrapada a la fosca, sense saber si així m'escapo de l'atzar o és que li vaig directament a l'encontre. És negra nit i estic sola, em dic, m'adono d'una ferida a la cama dreta, la cama dreta em fa mal i, jo, t'he deixat allà sol, colgat de pedres, t'hi he deixat a tu, que em donaves paraules.

Estic sola i continuo pels carrers aparentment buits per l'ombra, ara potser perquè de sobte sento alguna cosa en algun lloc i un objectiu —i fins una olor— m'ha vingut d'una imatge que de cop es fixa en mi, aquest carrer el conec, el barri m'és familiar, un forn de pa, recordo que n'hi havia un a tres carrers, a l'esquerra, no, a la dreta. Penso en el forn desprenent tanta escalfor com bonança, amor, mentre el forner fa giravoltar la massa pacient en la nit, i tu, que l'ajudes, en treus barres cruixents fins i tot a la vista i oloroses. Sento la teva veu dirigint-se a mi, «Encara no, dona, ara és

massa calent», m'ho dius perquè de cua d'ull has vist com hi acostava la mà. I jo només et somric i et responc que el que jo vull és sentir l'escalfor a la punta dels dits, només.

Segueixo el camí, el recorregut que m'imagino, arrapant-me a les parets o caminant més o menys en ziga-zaga i hi arribo, sí, però també arribo a un lloc fumejant i recremat, un lloc perdut com tants d'altres. Sento escalfor, malgrat tot, quan em deixo caure a terra entre les runes ennegrides completament buida perquè m'he quedat sense objectiu i no sé què faré, ara. Distingeixo rere meu com una mena de plor però no sé, no sé ben bé, no sé què passa, i quan giro, ja espantada, el cap amb mirada interrogant veig una dona corbada damunt un altre cos; m'hi acosto a poc a poc, me'ls miro. És una dona vella —potser tant com jo en aquest moment, amor—, la que va somicant, i el cos —ara el puc veure clarament— és el d'un noi que ja no viu.

«Ella té el cos i l'abraça», comprenc. Em quedo quieta, tot és tan quiet, també; només de tant en tant se sent un soroll sec, com la caiguda d'alguna pedra que es desprèn dels panys de mur que queden drets, i el so se superposa llavors discretament com des de fora amb el plor de la dona que no vol deixar el noi, de fet també hi ha alguna pedra que rodola una mica, i sembla que ressoni, o bé rebota, potser, i la teva imatge de noi colgat per pedres tan pesants se'm barreja amb la meva fent saltar pedres planes damunt l'aigua.

Aquí n'hi ha moltes, de pedres, en tinc moltes a la

vora, i mirant-me-les destrio alguna cosa no tan fosca ni tan negra, més vermellova, com carbassa, i sense moure'm intento esbrinar de què es tracta, no ho reconec, llavors entenc que és una taronja mig aixafada. En aquell racó, m'assenyalo jo mateixa amb ansietat, m'hi acosto; en recullo trossos —sé que penso: «Té color»— i vaig a posar-me'ls a la boca quan tinc l'impuls de donar-ne algun a la dona, que s'ho mira amb cara d'estranyesa, m'ho agafa, para de plorar, em mira amb un rostre que em crida l'atenció perquè és com si hagués perdut tota simetria, em mira, doncs, i mira el noi i es mira la mà amb el palmell obert i pla mostrant els grills de taronja que tot seguit acaba de trossejar i que deixa caure amb tota la cura del món a la boca oberta del noi, el noi mort amb un forat al ventre.

He vist com hi queien també unes gotetes de suc. I d'altres que en sortien.

Ha estat aleshores que he vist una primera ratlla de color al cel, i una altra que la segueix —mira, més color—; altra vegada es farà de dia, penso jo, que comprendc no sé què i acalo els ulls alhora que m'adono que sí, que m'hi veig més, i veig moviment, un moviment espès en la foscor que es va aclarint. S'acosta gent, algú, i noto alguna cosa que se'm posa a poc a poc damunt les espatlles i pesa una mica.

És una flassada, em dic, i sento que em diuen «Vine», és una veu greu que se m'escala endins, «Vine», em diu.

II

Em van dir: mata. I jo no reaccionava. Em van dir: viola. I jo no reaccionava. Em van dir: roba. I vaig agafar un tros de pa que havia quedat damunt la taula d'aquella casa de gent pobra. Però no en van tenir prou. Em van dir: no ets un home, no defenses el teu país, la teva ètnia, la teva terra. I jo no reaccionava perquè no els acabava d'entendre. El meu país era sota una capa de cendra, i tota aquella gent morta del voltant havien estat els meus veïns. I la meva família no sabia on era, aquells homes se m'havien endut arrossegant dient que m'ensenyarien a ser un home com ells, que ja n'hi havia prou de nens espantats que no gosaven fer el que calia. Em van amenaçar, em van dir que si no feia com ells em matarien. I es van posar a disparar, però ho feien per espantar-me més encara, sense acabar de fer punteria. Disparaven i reien, disparaven i s'empenyien els uns als altres com per jugar, i en acabat reien més. Van trobar, allà mateix, unes ampolles. I suposo que allò em va salvar, perquè se les van beure totes i en acabat van decidir que seria

més divertit clavar-me una pallissa que m'ajudés a reaccionar. I així va ser com em van trencar el nas d'una puntada de peu, com em van trencar un braç girant-me'l a un cantó i a l'altre, això ja ho suposo perquè em vaig desmaiar i no els vaig sentir més, els cops, fins que em vaig despertar, viu, però mort de por de tenir-los encara al voltant. I els hi tenia, però borratxos com anaven havien caigut o s'havien deixat caure cansats i borratxos com anaven, i s'havien abandonat ells mateixos servint aquella pàtria que els omplia la boca sense ser res que justificués res del que feien. Em vaig arrossegat com vaig poder intentant ser tan silenciós com podia, moure'm em va resultar extremament difícil, tot em feia mal i no m'orientava prou bé en la foscor que ens envoltava. Explosions i fogueres llunyanes flamejaven amb força una estona aquí i una estona allà, i jo les esperava i les seguia com si fossin llums que m'haguessin de salvar.

Aleshores va venir que vaig sortir d'aquella casa de gent pobra finalment i vaig sentir una cosa agra que em tirava amunt, i llavors va ser quan els vaig començar a odiar, aquells homes, vaig sentir com l'odi i la fúria i la venjança de no saber on eren els de casa ni si els havien fet el mateix que a aquella pobra gent a qui jo no havia volgut matar i violar i a qui jo només havia gosat agafar un crostó de pa ennegrit que havia quedat oblidat damunt la taula fosca. Vaig tornar a entrar. Me'ls vaig mirar tan ben mirats com podia en aquella foscor només interrompuda a ràfegues i plena de pudors que no haurien de tenir nom ni s'haurien d'haver d'anomenar mai de la vida. Però tot

plegat semblava que érem ja a l'infern, i res no semblava una vida com la que semblava que havia de ser la vida de veritat, perquè tot plegat estava abocat a la destrucció. De totes les armes que hi havia per allà, jo només sabia com funcionen les granades. Ho havia vist en una d'aquelles pel·lícules que m'agradaven quan la vida era una altra. I vaig decidir que ho provaria. L'odi em donava molta energia i capacitat de decisió, per això ho vaig poder fer. No s'hi perdria res de bo, em vaig dir. Els que vivien aquí ja són morts, no els vindrà de res, a aquests pobres desgraciats que havien estat veïns del meu poble mateix. I als altres jo no els havia de trobar a faltar. I per això ho vaig fer, perquè no volia que es despertessin i m'enxampessin fugint i em trenquessin la cara dient-me que no era un home, ni volia que em repetissin: roba, viola, mata. No havia pensat mai en la meua pàtria, jo, em limitava a viure a casa, a tenir els meus amics i a pensar que ben aviat començaria estudis de jardineria, de manera que podria transformar terres ermes en llocs ombrejats i florits, aquesta era la pàtria que m'imaginava, i jeia per terra les nits d'estiu i m'ho representava tot mentre perseguia estels que queien dins del cel mateix. I va ser que recordant tot això com si ho estigués vivint novament, com si fos estiu i la quietud de la nit m'embolcallés càlida els somnis enmig dels sorollets d'ocells als nius i gats caçant que vaig tornar a sortir amb la granada a la mà i em vaig apartar prou i els la vaig llançar a dins calculant la distància i el forat de la porta oberta de bat a bat i vaig comptar números fins que va explotar, ardent en esclat, silenciosa en acabar.

Ja està, em va dir una veu per dins, ja està. I vaig seguir movent-me de racó en racó, de pany de paret a pany de paret, de munt de runes a un altre munt de runes, vagarejant, somicant i lamentant-me pel que havia fet i alhora tremolós d'haver-ne tingut la valentia i dient-me ves quants morts has estalviat matant-los a ells, i d'aquesta manera va ser com vaig complir la primera de les ordres que m'havien donat aquells homes embrutits: mata, m'havien dit. I ja estava fet. Tot d'una em vaig posar a riure, pensava us he obeït, en el fons heu estat vosaltres que m'heu dit el que havia de fer! Però no era un riure alegre, era un riure emmascarat de dolor, del dolor que et pren quan la vida que coneixes amb passat, present i futur esdevé tota una altra cosa perversa i es converteix en infern. Vaig embogir mentre anava perdut. Tenia fred i gana, però la febre devia ser encara més poderosa. Fins que vaig trobar una font, i vaig decidir deixar-me caure allí al costat. Tant me feia el que passés, tot dins meu se m'havia endurit i deia prou. Algú es va acostar a la font amb timidesa i mirant de no fer soroll, jo dissimulava fent-me el mort de veritat i no em movia. Aquest algú omplia un recipient i marxava vigilant i cautelós, això abans de l'alba, i quan ja no el vaig sentir vaig moure la cama bona, la que semblava que em responia quan li demanava coses. La panxa també em feia patir, però ho feia com a distància.

Va ser aleshores que vaig veure una primera ratlla de color al cel, i una altra que la va seguir —mira, més color, em vaig dir—; altra vegada es farà de dia, vaig pensar jo, que amb una sorpresa nova en veure que novament hi havia d’haver claror em va semblar entendre no sé què i vaig acalar els ulls alhora que m’adonava que sí, i ho entenia com si fos ben bé a càmera lenta, que m’hi veia més, i que veia moviment, un moviment espès en la foscor que s’anava aclarint. I no era el d’una persona sola, vaig saber que eren més. S’acostava gent, ho vaig saber pel trepig que s’enganxava al fang i feia com un soroll especial com de ventosa que es multiplicava. I em vaig moure esperant un tret o un reconeixement, em vaig voler alçar però no podia, de manera que vaig quedar assegut i el plor em brollava dels ulls imparable i silenciós i em sacsejava. Llavors va ser que vaig notar alguna cosa que em queia a poc a poc damunt les espatlles i que pesava una mica.

És una flassada, em vaig dir tranquil·litzant-me, i vaig sentir que em deien «Vine», va ser una veu greu que se’m va escolar endins, «Vine», em deia.